

Speech 14 augustus 2007

Toespraak van de Voorzitter van de Tweede Kamer, mevrouw Gerdi Verbeet, bij de bijeenkomst van de Stichting Herdenking 15 augustus 1945 op 14 augustus 2007 in de Tweede Kamer (hal Binnenhof 1a bij de herdenkingsplaquette)

Dames en heren,

Het is voor mij een groot genoegen u te verwelkomen in het gebouw van de Tweede Kamer bij de Indische Plaquette. Ieder jaar gedenken wij hier op de vooravond van de vijftiende augustus de capitulatie van Japan in 1945.

Ik heet speciaal mijn leraar geschiedenis, de heer Mulder welkom. Zijn kampervaringen hebben op mij een onuitwisbare indruk gemaakt. Ik ben vereerd dat hij aanwezig wil zijn bij de eerste keer dat ik als Kamervoorzitter spreek bij deze herdenking.

Wij herdenken vandaag de bevrijding van hen die in de periode van maart 1942 tot augustus 1945 gebukt zijn gegaan onder de knellende last van de Japanse onderdrukking. Een last die steeds zwaarder werd en voor iedereen steeds onverdraaglijker. Een last die uiteindelijk velen noodlottig werd.

'Niet meer aan denken', is de titel van een verhaal over krijgsgevangenen ergens in de jungle van Thailand. Het is een tot in kleine details vertelde geschiedenis. Nog eenmaal alles opschrijven en beleven om de nachtmerrie kwijt te raken en dan nooit meer daaraan denken.

Nooit meer aan denken.

In het voorjaar van 1942 landden de Japanse troepen. Hierop volgen grote en kleine schermutselingen; het Nederlandse Indische leger moest zich steeds verder terugtrekken. Het begin van de ontgoocheling.

In maart capituleerden de strijdkrachten. Het gezagsvacuüm leidde op verschillende plaatsen tot grote onveiligheid, tot plunderingen en tot levensgevaar voor allen maar met name voor de Europese en Indo-Europese inwoners.

Volgens een tevoren vastgesteld plan werden alle geallieerde militairen geïnterneerd. In een later stadium volgde een groot deel van de Europese burgerbevolking en vele Indo-Europeanen. Over geheel Nederlands- Indië richtten de Japanners kampen in: militaire kampen, mannenkampen en afzonderlijke kampen voor vrouwen en kinderen. Hiermee werden de "Europeanen" uit het straatbeeld verdreven en gedwongen tot een leven achter bamboe en prikkeldraad. Het leven in Indië, waarin zij tot dan een zo belangrijke plaats hadden ingenomen, voltrok zich geheel buiten hen om. Wie niet in het kamp belandden waren de tienduizenden "buitenkampers" die het tussen de inheemse bevolking, die hen niet accepteerden, dikwijls net zo moeilijk kregen om te overleven.

Wie onder al die slachtoffers een stemming van apathie en doffe moedeloosheid verwacht, vergist zich. De wil om te leven, het geloof in de geallieerde overwinning en – ondanks alle vernederingen – een gevoel van zelfbewustzijn, hield de mensen – vooral in het begin – overeind.

Pas later, toen ook de transporten naar Thailand, Birma en Sumatra voor de aanleg van de 'dodenspoorweg' en vliegvelden waren voltooid, toen de druk te sterk werd en de ontberingen te groot, trad het lichamelijk en moreel verval in. Voor honderdduizenden ging het alleen nog maar om lijfsbehoud.

Niet meer aan denken.

Augustus 1945 ligt nu 62 jaar achter ons. In de tussenliggende periode is de wereld ingrijpend veranderd. Vijanden van vroeger hebben gevoelens van wederzijdse haat van zich kunnen afwerpen en leven nu samen in nieuwe bondgenootschappen.

En de slachtoffers van toen? Velen zijn niet meer in leven. En van velen die nog onder ons zijn, weten wij dat zij lichamelijke en vooral ook geestelijke verwondingen met zich meedragen. Gaan die wonden dan nooit dicht? Jawel, in de loop van de jaren wordt de wond bedekt met een dun, heel dun vliesje. Maar het blijft een tere plek.

Hoe betreurenswaardig is het dan dat vanuit Japan geluiden tot ons komen waarbij deze oude wonden weer worden opengereten. Ik doel hier op de verklaring van de Japanse premier, Shinzo Abe, waarin hij beweerde dat de zogenaamde troostmeisjes niet onder dwang gehandeld zouden hebben.

De premier heeft later officieel zijn verontschuldigingen aangeboden. Maar het kwaad was al geschied: oude wonden zijn weer open gescheurd.

Zeer onlangs verscheen in The Washington Post een paginagrote advertentie waarin enige Japanse parlementariërs en een aantal hoogleraren en captains of industry, woorden van dezelfde strekking hebben gebruikt als de hiervoor genoemde woorden van de Japanse premier.

Hier kan niet zwijgend aan voorbij gegaan worden. Ik heb dan ook namens de fractievoorzitters een brief geschreven aan de voorzitter van het Japanse parlement. In deze brief heb ik mijn gevoelens van verontwaardiging en teleurstelling geuit over deze advertentie.

En wat volgt daarna? Laten we hopen dat deze slachtoffers nu met rust gelaten worden, zodat zij er niet meer voortdurend aan moeten denken.

Maar laat deze herdenking meer zijn dan terugkijken in verdriet en bezorgdheid. De medaille van het verleden heeft ook een andere kant. Daar staat:

Steeds weer aan denken.

Het einde van de Tweede Wereldoorlog kondigde ook het einde van Nederlands-Indië en het wegtrekken van duizenden landgenoten vanuit de Gordel van Smaragd aan. Toen deze mensen aankwamen in Nederland bleek niet alleen het klimaat erg koud, maar ook het Nederlandse volk toonde zich niet erg hartelijk bij hun opvang. Te zeer was Nederland bezig met haar eigen zorgen. Nederland was druk bezig om zelf te herstellen van de oorlogsjaren in Europa.

Maar de tijd heeft voor al deze mensen, voor velen van u, niet stilgestaan. U heeft zich van slachtoffers, van ontheemden, ontwikkeld tot zelfbewuste burgers. Inmiddels bent u opgenomen in de Nederlandse samenleving. Maar tegelijkertijd bent u terecht trots op de cultuur waarvan u zich de dragers voelt.

Maar het is meer dan dat.

Uw komst naar Nederland heeft onze samenleving verrijkt. Ons land onderscheidt zich van haar buurlanden en -volken door de cultuuruitingen die u ons heeft gebracht. Nederland is door u veranderd. Niet meer weg te denken zijn muziek, de Indische

uitdrukkingen en natuurlijk de gerechten van de Indische rijsttafel.

We kennen ook de vele voorbeelden in de populaire muziek; ik noem de Blue Diamonds en de invloed van de Kroncong muziek en Wieteke van Dort, die op de Derde Landelijke Veteranendag afgelopen juni de onderscheiding ontving van het Ereteken voor Verdienste in Zilver.

Maar het is toch vooral de rijkdom van de verhalen die uw schrijvers en dichters ons geschonken hebben. Onlangs nog hoorden wij het prachtige verhaal dat Ernst Jansz uitsprak in de Nieuwe Kerk op 4 mei. Ik wil in dit verband graag een tekst citeren waarmee Hella Haasse haar boek 'Heren van de Thee' inleidt:

“Je zegt: die brieven zijn geschiedkundig niet van belang. Misschien niet. Maar het is toch ook een feit dat het nageslacht dikwijls het meeste heeft aan de 'sidelights' die een veel klaarder beeld geven van de toen heersende toestanden, en vooral van de toen geldende opvattingen, dan bijvoorbeeld een serie cijfers.

De zaken zijn dood, en kunnen niet meer herrijzen, maar de personen kunnen voor ons leven als we vernemen wat ze dachten en denken.” (einde citaat)

Dit danken wij aan hen, die hun gedachten op papier zetten: dat wij al lezende als het ware ons kunnen bewegen in de wereld van hen die wij hier en nu in eerbied gedenken. De wereld is in 62 jaar enorm veranderd, maar al lezende zijn wij hun nabij. Dat is het wonder van de verhalende literatuur en dat wonder heeft uw gemeenschap ons met gulle hand geschonken.

Dit schitterende geschenk helpt ons:

Om er steeds weer en meer aan te denken.

Ik dank u.

Mevrouw Verbeet en haar leraar geschiedenis, de heer Mulder